

YUSUF VA ZULAYHO MAVZUSI AKS ETGAN ASARLARNING BADIY-FALSAFIY VA QIYOSIY TAHLILI

Abdualimova Hosila Nasirullayevna

**Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti,
Filologiya va ijtimoiy fanlar fakulteti, 1-kurs talabasi**

Suyunova Dilobar

**Ilmiy rahbar: Kattaqo'rg'on davlat pedagogika
instituti professor o'qituvchi**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20325046>

Annotatsiya

Mazkur maqolada Sharq mumtoz adabiyotida muhim o'rin egallagan “Yusuf va Zulayho” mavzusining badiiy-falsafiy talqini hamda ushbu syujet asosida yaratilgan asarlarning qiyosiy xususiyatlari tahlil qilingan. Asarlarda muhabbat, sabr, sadoqat, ilohiy poklik va axloqiy komillik g'oyalari poetik vositalar orqali ifodalangani yoritilgan. Shuningdek, Yusuf obrazining ma'naviy komillik timsoli sifatidagi talqini hamda Zulayho obrazining ruhiy kechinmalari ilmiy jihatdan tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: mumtoz adabiyot, Yusuf va Zulayho, ishq, tasavvuf, poetika, qiyosiy tahlil, sabr, sadoqat, ma'naviyat, badiiy obraz.

Annotation

This article analyzes the artistic and philosophical interpretation of the theme “Yusuf and Zulaykha” in Eastern classical literature and compares literary works based on this сюжет. The study highlights the poetic expression of love, patience, loyalty, spiritual purity, and moral perfection. Furthermore, the article examines the image of Yusuf as a symbol of spiritual perfection and the psychological experiences of Zulaykha.

Keywords: classical literature, Yusuf and Zulaykha, love, Sufism, poetics, comparative analysis, patience, loyalty, spirituality, artistic image.

Аннотация

В данной статье анализируются художественно-философские интерпретации темы «Юсуф и Зулейха» в восточной классической литературе, а также сравнительные особенности произведений, созданных на основе данного сюжета. Освещаются идеи любви, терпения, верности, духовной чистоты и нравственного совершенства, выраженные посредством поэтических средств. Также рассматриваются образ Юсуфа как символ духовного совершенства и душевные переживания Зулейхи.

Ключевые слова: классическая литература, Юсуф и Зулейха, любовь, суфизм, поэтика, сравнительный анализ, терпение, верность, духовность, художественный образ.

KIRISH

Sharq mumtoz adabiyotida “Yusuf va Zulayho” syujeti eng mashhur ishqiy-sarguzasht mavzularidan biri hisoblanadi. Ushbu syujetning ildizlari diniy manbalarga, xususan Qur'oni karimdagi “Yusuf” surasiga borib taqaladi. Keyinchalik mazkur voqea Sharq xalqlari adabiyotida badiiy qayta ishlanib, turli davr va adabiy muhitlarda yangi talqinlarga ega bo'lgan.

“Yusuf va Zulayho” mavzusida yaratilgan asarlar insoniy muhabbat, sabr-toqat, sadoqat va ilohiy poklik g‘oyalarini aks ettiradi. Shu sababli ushbu syujet nafaqat diniy-falsafiy, balki badiiy-estetik ahamiyatga ham ega hisoblanadi.

“YUSUF VA ZULAYHO” SYUJETINING MANBALARI

“Yusuf va Zulayho” voqeasining asosiy manbai Qur’oni karimdagi “Yusuf” surasi hisoblanadi. Ushbu surada Yusuf payg‘ambarning hayoti, uning birodarlari tomonidan quduqqa tashlanishi, Misrga olib ketilishi va Zulayho bilan bog‘liq voqealar bayon qilinadi.

Keyinchalik ushbu syujet Sharq mumtoz adabiyotida quyidagi ijodkorlar tomonidan badiiy qayta ishlangan:

- Abdurahmon Jomiy
- Alisher Navoiy
- Durbek
- Firdavsiy

Har bir ijodkor ushbu syujetni o‘z davrining ma’naviy-estetik qarashlari asosida talqin qilgan.

YUSUF OBRAZINING BADIY TALQINI

Sharq adabiyotida Yusuf obrazi komillik, go‘zallik va poklik timsoli sifatida tasvirlanadi. U nafaqat tashqi husni bilan, balki axloqiy fazilatlar bilan ham ajralib turadi.

Yusuf obrazining asosiy xususiyatlari:

- Ruhiy poklik
- Sabr va matonat
- Halollik va sadoqat
- Ilohiy go‘zallik timsoli
- Komil inson konsepsiyasi

Tasavvufiy talqinda Yusuf obrazi ilohiy nur va haqiqat ramzi sifatida talqin qilinadi. Uning boshidan kechirgan sinovlari esa insonning ruhiy kamolot sari yo‘lini anglatadi.

ZULAYHO OBRAZINING PSIXOLOGIK TALQINI

Zulayho obrazi Sharq adabiyotida murakkab ruhiy kechinmalarga ega bo‘lgan obrazlardan biridir. Dastlab u dunyoviy ishq timsoli sifatida tasvirlansa, keyinchalik ma’naviy poklanish va ruhiy o‘zgarish bosqichini boshdan kechiradi.

Zulayho obrazida quyidagi jihatlar aks etadi:

- Ishq va ehtiros
- Ruhiy iztirob
- Tavba va poklanish
- Sadoqat va sabr
- Ma’naviy kamolot

Ayniqsa, tasavvufiy adabiyotda Zulayhoning muhabbati ilohiy ishqqa eltuvchi ramziy vosita sifatida talqin qilinadi.

ASARLARNING QIYOSIY XUSUSIYATLARI

“Yusuf va Zulayho” mavzusida yaratilgan asarlar o‘zaro o‘xshash syujet asosiga ega bo‘lsa-da, poetik va falsafiy jihatdan ayrim farqlarga ega.

Qiyosiy jihatlar quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- Syujet rivoji va badiiy detal
- Ishq talqinining o‘ziga xosligi
- Tasavvufiy g‘oyalar ifodasi
- Obrazlar psixologiyasi

- Poetika va til uslubi

Masalan, Abdurahmon Jomiy asarida tasavvufiy-falsafiy jihatlar ustun bo'lsa, Durbek dostonida xalqona uslub va hissiy tasvirlar kuchliroq namoyon bo'ladi.

MAVZUNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

“Yusuf va Zulayho” mavzusidagi asarlar yoshlarni:

- Sabr-toqatli bo'lishga
- Halollik va poklikka
- Sadoqat va vafodorlikka
- Ezgulik va mehr-oqibatga

undaydi. Ushbu asarlar inson ma'naviyati va axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda muhim badiiy manba hisoblanadi.

XULOSA

“Yusuf va Zulayho” mavzusi Sharq mumtoz adabiyotining eng yuksak badiiy namunalaridan biri sifatida insoniy muhabbat, ruhiy poklik va ma'naviy komillik g'oyalarini aks ettiradi. Ushbu syujet asosida yaratilgan asarlar nafaqat badiiy-estetik, balki diniy-falsafiy ahamiyatga ham ega. Yusuf va Zulayho obrazlari orqali inson ruhiyati, muhabbat va komillik masalalari chuqur poetik talqin etilgan.

References:

1. Yusuf va Zulayho. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Abdurahmon Jomiy. Haft avrang.
3. Alisher Navoiy. Xamsa.
4. Bertels E.E. Sharq mumtoz adabiyoti tarixi. Moskva, 1965.
5. Mallayev N. O'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'qituvchi, 1976.